

სამედიცინო ტერმინოლოგიის სტილისტიკურ
თავისებურებათა ზოგი ასპექტი

ფუნქციონალურ სტილისტიკაში საგანგებო ყურადღებას იპყრობს სამეცნიერო ენა და სტილი, რომელსაც სხვა ფუნქციონალურ სტილთან განსხვავება განასხვავებს.

სამეცნიერო ლიტერატურის ენაზე დაკვირვება მრავალი კუთხითაა საინტერესო, მათ შორის ლექსიკის თვალსაზრისითაც. ჩვენ ამჯერად სამეცნიერო ენის ერთ უბანზე — ლექსიკაზე, კერძოდ კი ტერმინოლოგიურ ლექსიკაზე შეუჩერდებით.

წინასწარ უნდა ითქვას, რომ ტერმინოლოგია, რომელიც საგანგებოდ სწავლობს ტერმინთა წარმოშობის, სტრუქტურისა და ფუნქციონირების საკითხებს, შედარებით ნაკლებ ყურადღებას უთმობს ტერმინთა მიმართებას კონტექსტთან, მათი ფუნქციონირების სტილისტიკურ ასპექტს. სწორედ ამ მიმართებაში შევეცდებით დავაკვირდეთ ტერმინთა თავისებურებებს და საილუსტრაციოდაც შედარებით ვრცელ კონტექსტებს მოვიხმობთ.

ტერმინოლოგია დამოუკიდებელი დისციპლინაა თავისი მკვეთრად გამოხატული საზღვრებითა და ფუნქციით. ტერმინთა აზრობრივი სინუსტე დიდად განსაზღვრავს სამეცნიერო მსჯელობის დირსებებს.

ტერმინი სხვა ლექსიკურ ერთეულებთან შედარებით ყველაზე ინტერნაციონალურია, იგი მრავალ ენაში უმეტესად ერთსა და იმავე ძირს იყენებს. აქ დიდი მნიშვნელობა აქვს იმასაც, თუ რომელ ენასთან კონტაქტების ან როგორი კონტაქტების შედეგად მკვიდრდება ესა თუ ის ტერმინი.

იდეალური ტერმინისათვის დამახასიათებელია მონოსემიურიობა, ანუ ერთმნიშვნელობა. ტერმინის უმთავრესი მიზნისაკენ — სინუსტიკასაკენ — სწრაფვის გამო ზოგჯერ მრავალსიტყვიან (მრავალკომპონენტთან) შესიტყვებებს, „მძიმე“ ფრაზეოლოგიზმებს ქმნიან, რაც წინააღმდეგობაში მოდის ტერმინთა წარ-

მთების მეორე, არანაკლებ მნიშვნელოვან პრინციპთან — ლაკონიურობასთან. ამგვარი (ერცვლი) ტერმინებით თპერირება მეტად ძნელია და ამიტომაც ჩნდება შემხვედრი ტენდენციაც ტერმინთა შემოკლებისა (მაგ., სიზუსტისათვის ვამბობთ: „კარბიურატორიანი შიგაწვის ძრავა“. ეს ტერმინი ძალიან გრძელია, ამიტომ იხმარება მისი „დაწურული“ სახეობა — „კარბიურატორიანი ძრავა“. ასე მიიღება „ტერმინოლოგიურად დაუსვლელი შესიტყვებანი“ (ტერმინი დ. ლოტეს ეკუთვნის¹).

როული აგებულების ტერმინის შემადგენელ კომპონენტთა (როგორც აფიქსების, ისე შესიტყვების წევრებისა) შემოკლება-შემცირება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია ტერმინის შემუშავება-დამკვიდრებისას. იმის მიხედვით, თუ რა ნაწილი (რომელი ელემენტი) შეიძლება „დაფთმით“ და რისი დატოვებაა აუცილებელი, შეიძლება გამოიკვეთოს ის ბირთვი, რომელიც ყველაზე დიდ დატვირთვას იღებს თავის თავზე ტერმინის წარმოებისას. ტერმინთა ლაკონიურობისაკენ სწრაფვა არ უნდა იწვევდეს მათ გაბუნდოვანებას, არ უნდა ქმნიდეს სინონიმთა „მოჭარბების“ საფრთხეს².

სამეცნიერო ტექსტების თანამედროვე ფორმებია: მონოგრაფიები, სტატიები, მოხსენებები, რეფერატები, აბტორეფერატები, თეზისები, რეზიუმე. ანგარიში კვლევითი მუშაობის შესახებ, დისერტაციები... და არც ერთი მათგანის წარმოდგენაც კი არ შეიძლება ტერმინთა გარეშე

ჩვენ შევისწავლეთ სამედიცინო ტერმინოლოგია შემდეგი სამეცნიერო, კერძოდ — სამედიცინო ლიტერატურის მიხედვით: ჟურნ. „საბჭოთა მედიცინა“ (1982 და 1987 წლების №№ 1, 12 ნომრები), გ. კვიციანიშვილისა და დ. სვანიძის წიგნი „მწვავე ინფექციური დაავადებები“ (1977), რ. დგებუაძისა და ა. აბესაძის „ქართულ-რუსულ-ლათინური მოკლე სამედიცინო განმარტებითი ლექსიკონი“ (1988); გარკვეული ტიპის მასალა მოხმობილი გვაქვს ზაზა ფანასკერტელ-ციციშვილის ნაშრომიდან „სამკურნალო წიგნი კარაბაღინი“, ტ. II (1988).

¹ Д. С. Лотте. Основы построения научно-технической терминологии, М., 1961, гл. 17.

² კ. მუხარდტის აზრით, „ტერმინოლოგიური ბუნდოვანება მეცნიერებისათვის იგივეა, რაც ნისლი ზღვაოსნობისათვის. ის მით უფრო საშიშია, რომ, ჩვეულებრივ, მას სრულებით არ უწევენ ანგარიშს“ (დამოწმებულია დ. ლოტეს დაახებულული ნაშრომის მიხედვით, გვ. 19).

სამედიცინო ტერმინთა თავისებურებანი საგსებით შეესაბამება ზოგადად ტერმინთა ნიშან-თვისებებს და იმავე მიდრეკილებებს ავლენს, რაც ყველა დარგის ტერმინთათვის საერთო ტენდენციებად მიიჩნევა. კერძოდ, სამედიცინო ტერმინოლოგიას ახასიათებს: სისტემატრობა, დეფინიციათა თანაბრბობა, მისწრაფება მონოსემიურობისაკენ საკუთარი ტერმინოლოგიური არის საზღვრებში, ექსპრესიის უქონლობა, სტილისტიკური ნეიტრალურობა³.

ტერმინი, როგორც ენის ერთეული, ემორჩილება მოცემული ენის ფონეტიკურსა და გრამატიკულ კანონებს. მისი სტრუქტურულ-სემანტიკური თავისებურებები ვლინდება სიტყვაწარმოების სფეროში (მაგ., არსებობს ოდენტერმინული მოდელებისათვის დამახასიათებელი აფიქსები: -ოზა, -ომა, -ემა...).

ტერმინთა წარმოება და გამოყენება შეგნებული აქტია, ესაა უმეტესად არა სტიქიური ფორმაწარმოება, არამედ მიზანმიმართული პროცესი, რომელიც სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის პარალელურად ვითარდება (ტერმინთა შემუშავება ხდება სტანდარტთა კომიტეტებში, ტერმინოლოგიურ განყოფილებებში და სხვ.).

ტერმინთა შესწავლისას განიხილება სამი ასპექტი:

1. სოციოლინგვისტური — სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის გავლენა.

2. ფსიქოლინგვისტური — დამოკიდებულება „ხელოვნური“ ენის განვითარებისადმი, რაც ძირითადად ენობრივი პოზიციის განსაზღვრას გულისხმობს: ხელი შევეწყობთ მეცნიერებაში ხელოვნური ენის (ენების) განვითარებას, თუ შეუეცადოთ ძირითადად ბუნებრივი ენობრივი საშუალებებით გავართვათ თავი საქმეს (ხელოვნური ენების: ლათინური — მედიცინაში, ინგლისური — კომპიუტერულ ტექნიკაში...).

3. ლოგიკურ-ლინგვისტური — ინფორმაციის მანქანური გადაამუშავების, მანქანური თარგმანის და მისთ. საკითხები.

ეს სამი ასპექტი დღესდღეობით მჭიდროდაა დაკავშირებული ერთმანეთთან.

ტერმინები, როგორც განსაკუთრებული ენობრივი ერთეულები, რომლებიც სპეციალური ცნებების გადმოსაცემად იხმარება, შეიძლება დახასიათდეს შემდეგი ხერხით:

1. ანალიზური — ეს არის ცნების გადმოცემის ისეთი ხერხი, როცა ცნების აღმნიშვნელი ცალკეული კომპონენტი ამ ცნების ცალკეულ ნიშანს (გვარობრივს ან სახეობრივს) მიემართება,

³ იხ. Лингвистический энциклопедический словарь, М., 1990, გვ. 508.

ე. ი. გვაქვს „უბრალო“ ერთიანობა კომპონენტთა მნიშვნელობებისა (მაგ., ტექნიკაში: ელექტრული ძრავა, ძრავი — გვარეობრივი ნიშანი, ელექტრული — სახეობრივი. ასეთებივეა მედიცინაში: არტერიული წნევა, ბინოკულარული მხედველობა, ბიოგენური სტიმულატორები და სხვ.⁴

2. ს ი ნ თ ე შ უ რ ი ხერხი ცნების გადმოცემისა გულისხმობს, რომ სიტყვა ან შესიტყვება აღარ ატარებს შემადგენელ კომპონენტთა სემანტიკის კვალს და გადმოსცემს მხოლოდ საერთო მნიშვნელობას. ეს არის „სინთეზური ტერმინი“ (მაგ., ტექნიკაში ტერმინი პირუღალი ძრავი კომპონენტთა მნიშვნელობებს აღარ ვარაუდობს, ძრავი აქ ისეთ მანქანას გულისხმობს, რომელიც არა-ელექტრული ენერჯიის წყაროს იყენებს, ე. ი. ეს ტერმინი სემანტიკურად და სემიოტიკურად მთლიანია⁵. მედიცინაში ბეზრედკას დესენსიბილიზაციის მეთოდი (ეწოდება რუსი მიკრობიოლოგის ბეზრედკას მიხედვით) გამოიყენება ორგანიზმში ანტიტოქსიკური ან ანტიბაქტერიული შრატების შეყვანისას ანაფილაქსიური რეაქციის ასაცილებლად; თორაკოკაუსტიკა — [ბერძნ. thorax, ნათ. thorakos — გულ-მკერდი, kaustikos — მწველი] — თორაკოსკოპით პლევრის შესორცებების დიათერმოკოაგულაცია სამკურნალო მიზნით).

ამრიგად, ენობრივი ნიშანი, ანუ ნ ი შ ა ნ ი - ი ნ ფ ო რ მ ა ტ ო რ ი არის სემანტიკურად მთლიანი ენობრივი ერთეული, რომელიც დამოუკიდებლად ასრულებს სიგნიფიკაციურ ფუნქციას, ე. ი. მას აქვს დამოუკიდებელი მნიშვნელობა, რომელიც არ გამომდინარეობს მისი კომპონენტების მნიშვნელობებიდან.

ზოგი ტერმინი რთული ენობრივი ნიშნის შემადგენლობაში ასრულებს დისტინქციურ (აზრის განმასხვავებელ) ფუნქციას და მას ჰქვია ნ ი შ ა ნ ი - დ ი ს ტ ი ნ ქ ტ ო რ ი, ხოლო ის ენობრივი ერთეული, რომელიც მთლიანად კომპონენტთა მნიშვნელობებისაგან შედგება და აერთიანებს ამ კომპონენტებს სტრუქტურულ-სემანტიკურ მოდელად ან კონსტრუქციად, ე ნ ო ბ რ ი ვ ნ ი შ ა ნ თ ა თ ა ვ ი ს უ ფ ა ლ შე ხ ა მ ე ბ ა ს წარმოადგენს⁶.

⁴ რ. ლამბაშიძე, ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგია და მისი შედგენის ძირითადი პრინციპები, თბ., 1986, გვ. 51.

⁵ В. М. Овчаренко, Термин, аналитическое наименование и номинативное определение — კრებულში: Современные проблемы терминологии в науке и технике, М., 1969, გვ. 93.

⁶ В. М. Овчаренко, დასახ. ნაშრ., გვ. 94.

ტერმინთა სემიოტიკური ანალიზი სტატიკურ ასპექტში, სინქრონიულ დონეზე, მიზნად ისახავს ენობრივ ნიშანთა ინვენტარიზაციას ენის განსაზღვრულ მდგომარეობაში.

რა თქმა უნდა, სინქრონიულ დონეზე ტერმინი მინიმალურად მოტივირებულ ერთეულად წარმოდგება და სავსებით ესმიალება ენის, როგორც ნიშანთა სისტემის, ცალსახა გაგებას, მაგრამ დიაქრონიული ანალიზისას აღმოჩნდება, რომ მოცემული ტერმინი „ისტორიულად“ გადის განვითარების ვარკვეულ საფეხურებს სემანტიკური თუ სტრუქტურული თვალსაზრისით, საწყის ეტაპზე კი სავსებით მოტივირებული იყო.

ტერმინთა წარმოებაში უნივერსალურად შეიძლება ჩათვალოს ორი ურთიერთსაპირისპირო პროცესი: მოტივირებულიობა და მოტივირებულობის „გაქრობა“.

ჩვენ მიერ შესწავლილი სამედიცინო ლიტერატურიდან მრავალრიცხოვანი და მრავალფეროვანი ტერმინები გამოიყო. ისინი საინტერესოა სტრუქტურული და სემანტიკური თვალსაზრისით, მაგრამ ჩვენთვის შეუძლებელი აღმოჩნდა ყველა სახეობის სპეციალური დახასიათება. აღვნიშნავთ მხოლოდ, რომ ტერმინთა წარმოების ზოგად პრინციპებზე დამუშავებულია დიდძალი ლიტერატურა⁷.

აქ ყურადღებას გავამახვილებთ ტერმინთა წარმოების იმ თავისებურებებზე, რომლებიც უშუალოდ ქართული სინამდვილითაა შეპირობებული და რომლებიც ქართულში სპეციფიკურ გამოხატულებას ბოვებს.

⁷ ქართულ სამეცნიერო ტერმინთა თავისებურებებს ეძღვნება: მ. ფოჩხუა, სპეციალური ლექსიკა საერთო ენაში. — ივე, XVII, 1970; ელ. ბერიძე, ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგიისათვის. — „მეცნიერება და ტექნიკა“, 1952, № 7; რ. დამბაშიძე, პირველი ტექნიკური ლექსიკონი და მისი როლი ქართული სამეცნიერო ტექნიკური ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბებაში. — ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, V, 1961, გვ. 154—166. აგრეთვე, არსებობს მრავალრიცხოვანი ლიტერატურა უცხო ენათა ტერმინოლოგიის ან ზოგადი ტერმინოლოგიის საკითხებზე: А. Мейе, Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков, М.-Л., 1938; Новое в лингвистике, т. V (языковые универсалии), М., 1970; Как работать над терминологией, Основы и методы, М., 1938; Г. Л. Канделаки, К вопросу о номенклатурных наименованиях, Вопросы разработки научно-технической терминологии, Рига, 1973; მისივე, Значение терминов и системный анализ научно-технических терминологий, Проблемы языка науки и техники, М., 1970; მისივე, Основные группировки терминологических единиц, упорядоченных терминологией, ВЯ, М., 1987; В. П. Даниленко, О терминологическом словообразовании, ВЯ, М., 1973; Ю. А. Бельчиков, Лексическая стилистика, М., 1988 და სხვ.

საკუთარსახელიანი შესიტყვებები. ტერმინოლოგიური სიტყვათშესამებები, რომლებშიც ერთერთი კომპონენტია ეპონიმი, ანუ სახელი ადამიანისა, რომელსაც გარკვეული წვლილი მიუძღვის მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების სათანადო სფეროში, ხოლო მეორე კომპონენტი აპლატივია, სამედიცინო ტერმინოლოგიაში საკმაოდ მრავალრიცხოვან ჯგუფს ქმნიან (მაგ.: ბაზედოვის დაავადება...).

საკუთარ სახელთაგან ეპონიმურ ტერმინებში შეიძლება შეგვხვდეს გეოგრაფიული სახელებიც: **ალეპოს დაავადება** (კანის ლეიშმანიოზების ფორმა, რომელმაც სახელი მიიღო სირიის ბაზრის ალეპოს მიხედვით, იხ. ქართულ-რუსულ-ლათინური მოკლე სამედიცინო განმარტებითი ლექსიკონი).

საკუთარი სახელი, რომელიც ამ შესიტყვებებში აღნიშნავდა ერთეულ ან კონკრეტულ პირს, ან ასევე კონკრეტულ გეოგრაფიულ ადგილს, შიდასემანტიკური გარდასახვების ნიადაგზე სრულიად გადააზრებულ იქნა და თანამედროვე ენაში ფაქტობრივ აღარც არის საკუთარი სახელი, არამედ აღიქმება, როგორც ხარისხობრივი ნიშანი, რამდენადაც კავშირი საწყის წერტილთან — სახელდების ობიექტთან — დარღვეულია⁸.

აღნიშნული ტიპის შესიტყვებებს ზოგი ტერმინებად არ მიიჩნევს და მათ ფრაზეოლოგიზმებად თვლის. ა. სმიტნიცკი, ლ. დუბროვინა ამგვარ სინტაგმებს „ტრადიციულ სიტყვათშესამებებად“ აცხადებენ, ნ. ამოსოვა კი მათ სპეციფიკურ დარგთან — „ფრაზეომატიკასთან“ აკავშირებს, რამდენადაც ფრაზეოლოგიის სხვა ნიმუშებისაგან ისინი არაიდიდომატურობითაც გამოირჩევიან⁹.

უფიქრობთ, ე. წ. ეპონიმიან შესიტყვებათა მიჩნევა ტერმინებად შესაძლებელია, რადგანაც ისინი „სინთეზური“ სიტყვათშესამებებია, ანუ შემადგენელ კომპონენტთა მნიშვნელობებთან კავშირი დაკარგულია, მიღებულია ახალი ცნება, საერთო სემანტიკა (და არა ცალკეულ კომპონენტთა მნიშვნელობების ჯამი).

საერთოდ, საინტერესოა ის ფაქტი, რომ საკუთარ სახელებს ტერმინოლოგიის დიდი პოტენცია აღმოაჩნდა. ამ უნარს ისინი თითქმის ყველა ენაში ავლენენ. როგორც ჩანს, არაექსპრესიული და კონკრეტული ხასიათი საკუთარი სახელებისა მათი ტერმინად გადაქცევის პირობაა. მაგალითად:

⁸ A. Gardiner, The Theory of Proper Name, Oxford, 1954, გვ. 8.

⁹ Стиль научной речи, М., 1978, გვ. 148.

მაზოხიზმი < ავსტრიელი მწერალი ღ. ზახერ-მაზოხი (1836—95) — ამ დაავადების აღმწერი, პარკინსონიზმი < ინგლისელი ექიმი ჯ. პარკინსონი (1755—1824), სადიზმი < ფრანგი მწერალი მარკიზი დე სადი (1740—1814), ფარადეზაცია < ინგლისელი ფიზიკოსი და ქიმიკოსი მ. ფარადეი (1791—1867), პასტერიზაცია < ფრანგი მიკრობიოლოგი და ქიმიკოსი ღ. პასტერი (1822—1895) და სხვ.

სამედიცინო ტერმინოლოგიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ბერძნული მითოლოგიური სახელებისაგან ნაწარმოებ სპეციალურ ლექსიკას. ეს ტერმინები მოტივირებულია. ცნობილია, რომ ბერძნული მითოლოგიური სახელები სემანტიკურად დატვირთული საკუთარი სახელებია და, საერთოდ, ონომასტიკურ მასალაში ინფორმაციულობის გარკვეულად აწეული ხარისხით ჩასიათდება. მაგალითად:

პელიოზი — მზის დაკვრა; მისგან წარმოებულია: პელიოთერაპია, პელიოქსანტოზი¹⁰. პიმენე — საქალწულე აპკი (ბერძნ. მითოლოგიაში — პიმენოსი — ქორწინების ღმერთი), პერმაფროდიტიზმი (პერმესისა და აფროდიტეს შვილი — პერმაფროდიტე), ურანიზმი (ურანოსი — ცის ღმერთი), აქილევისის რეფლექსი, მედუზას თავი და სხვ.

საკუთარ სახელთა გარკვეული ნაწილი, ზოგჯერ უაფიქსოდაც გატერმინდება. ამის მაგალითია: კიუტი, რენტგენი და სხვ.

საკუთარ სახელებს კომპოზიციის შემადგენლობაშიც ვხვდავთ, როცა მეორე კომპონენტი დაავადების სახეობაზე მიუთითებს:

ჰაიმორიტი (ნ. ჰაიმორი (1613—1685) — ინგლისელი ანატომი, itis ბერძნ. ანთება), შვანგლიომა (თ. შვანი (1810—1882) — გერმანელი ფიზიოლოგი, glioma ბერძნ. წებო, oma — სიმსივნე).

მაგრამ ყველაზე მრავლად მაინც მსაზღვრელ-საზღვრულის შემცველი კონსტრუქციები გვხვდება, სადაც ეპონიმი უმთავრესად ნათესაობითი ბრუნვის ფორმითაა წარმოდგენილი.

საკუთარსახელიან ტერმინოლოგიურ შესიტყვეებებში გამოიყოფა შემდეგი ჯგუფები:

¹⁰ ქართულში მზის ღმერთის სახელი ლიტერატურულ წყაროებში -ის-ით გადმოდის, მაგრამ ზ-ს გამოჩენა ამ ლექსემაში ბერძნული ანთროპონიმის ქართულად გადმოღების წესის დარღვევა კი არ უნდა იყოს, არამედ ამ ანთროპონიმის გამატერმინებელი -ოზ აფიქსის გამოყენების შედეგი (მღრა: ლეიკოციტოზი, ერითროციტოზი), თუმცა -ოზ სუფიქსი (-ის-ის ნაკვლად) ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაშიც დასტურდება (ანგელოზი, რომანიზი...).

1. შესიტყვების ერთი კომპონენტი საკუთარი სახელია, მეორე კი — დაავადების ან მკურნალობის ამა თუ იმ ფორმის აღმნიშვნელი კონკრეტული სახელი — ტერმინი.

მაგ.: ლუდვიგის ანგინა (ангина Людвиг — angina Ludovici), ერლიხის დიაზოტრუაქცია, ბილროთის ოპერაცია, ვერტჰაიმის ოპერაცია, ალექსანდროვ-შაუტა-ვერტჰაიმის ოპერაცია, ვანუს მეთოდი...

შესაძლებელია საზოგადო სახელი დაავადების ერთ-ერთ მახასიათებელს, სპეციფიკურ ნიშანს აღნიშნავდეს: ბესტერევის რეფლექსი, ვოდაკის რეფლექსი, აბადის სიმპტომი, არგაილ-რობერტსონის სინდრომი, ვესტფალის სინდრომი, კენედის სინდრომი და სხვ.¹¹

2. შესიტყვების ერთი კომპონენტი საკუთარი სახელია, მეორე კი — ზოგადი სახელწოდება: ავადმყოფობა, სნეულება, დაავადება. მაგალითად: აიზულინის ავადმყოფობა, შამბერგის სნეულება, რეკლინაუზენის დაავადება...

რუსული სამედიცინო ტერმინოლოგიისათვის დამახასიათებელი болеть, заболеть ქართულში სამ ლექსემას გვაძლევს. ესენია: ავადმყოფობა, სნეულება, დაავადება. ამ სინონიმურ სიტყვათა სემანტიკური იდენტურობა მხოლოდ შედაპირული შთაბეჭდილებაა: სამედიცინო ტერმინოლოგიური ლექსიკონების მასალასა და სპეციალურ ტექსტებზე დაკვირვება გვინგნებს, რომ ეს ლექსემები მაინც გარკვეული პრინციპითაა შერჩეული:

ა) „ავადმყოფობა“ განსაკუთრებით ხშირია ისეთ შესიტყვებებში, სადაც კონკრეტული, „ვიწრო“ პათოლოგიაა აღნიშნული: აკოსტას ავადმყოფობა, შენგლეინ-ვენოხის ავადმყოფობა, ვერლჰოფის ავადმყოფობა და სხვ. (შდრ.: რუსულში: Болезнь Акоста, болезнь Шенглейна-Генوخа, болезнь Верльгофа).

ბ) „სნეულება“, რომლის სემანტიკური დატვირთვაც „ავადმყოფობის“ მსგავსია, გაცილებით იშვიათად გვხვდება თანამედროვე სამედიცინო ლიტერატურაში: ბრაიტის სნეულება, დერკუმის სნეულება, შამბერგის სნეულება, შილდერის სნეულება და სხვ. (შდრ.: რუს.: болезнь Брайтова, болезнь Деркумова, болезнь Шамберга, болезнь Шиллера).

¹¹ მაგალითები მოხმობილია რ. დგებუაძე-ა. აბესაძის დასახელებული ლექსიკონიდან, სადაც პოსტპოზიციური წყობის შესიტყვებაში ემდატავური ან გარეშეა მოყვანილი.

გ) მსგავს წარმოებებში (შესიტყვეებში) გვხვდება აგრეთვე ლექსემა „დაავადება“: ბექტერიის დაავადება, ადისონის დაავადება, რეინოს დაავადება და სხვ. (შდრ.: რუსულში: Болезнь Бехтерева, болезнь Аддисона, болезнь Рейно)¹².

მაგრამ, თუ საკუთარსახელიან შესიტყვეებაში რუსული «болезнь» „სნეულებას“ და „დაავადებასთან“ შედარებით ქართულში „ავადმყოფობად“ ორჯერ მეტად გადმოდის, სამაგიეროდ, ავადმყოფის აღმნიშვნელ სუბსტანტივად სმარებისას ეს ლექსემები კიდევ უფრო მეკვეთ სხვაობას იძლევიან.

ი. აბულაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონსა“ და სულხან-საბას „სიტყვის კონაში“ „დაავადების“ თანამედროვე სამედიცინო გაგებით მხოლოდ „სნება“, „სნეულება“, „სნეულია“ წარმოდგენილი, სადაც „სნეულობა“ განმარტებულია, როგორც „სენთ დართვა“ (საბა); ხოლო „სენი“ განსაზღვრულია შემდეგნაირად: „რაფცა ავადობა დაესენების ცხო(ვ)ელსა“, ანუ გარდავების სენად, ვიტყვით ყოველთა ქცეულებათა ბუნებისათა: ნ. სოკოს სენი (ბუასილთან), სნეულება, სნეული, უსნო“.

„უსნო“ საბასთან განიშარტება ამგვარად: „უნებულ და უსნო“ — უსენო მგონია, ხოლო „უნებული“ — ვნება-უქონელი“.

ზედსართავი სახელის „ავის“ კომენტირებისას საბა მიუთითებს ამ სიტყვის უარყოფით მნიშვნელობაზე („არაკეთილი“), მაგრამ არ აკავშირებს მას ავადმყოფობასთან (დაავადებასთან); საინტერესოა, რომ ამ სიტყვის უარყოფით წარმოებას — უავადო-ს მიწერილი აქვს „არა ავად მყოფი“.

„უნება“, როგორც ავადმყოფობის აღმნიშვნელი ტერმინი, არც თანამედროვე და არც ძველ ქართულში არ გვხვდება. მას შემდეგ, რაც სიტყვები „სნეულება“, „სნება“, „ავადობა“, „ვნება“ საერთოენობრივი მასალიდან ვიწრო (მედიცინის) სამეცნიერო ენაში გადავიდა, ისინი ჯერ სინონიმები გახდნენ, ხოლო შემდეგ თითოეულ მათგანს ტერმინად ქცევის მიდრეკილება გამოაჩნდა, ანუ თითოეულმა მიისაკუთრა ერთადერთი ცნების აღნიშვნა.

ძველი ქართული ენისათვის „სნეული“, „სნეულება“, „სნება“ ინტერპრტირებული იყო, როგორც ავადმყოფობა, დაავადება, ავადყოფნა¹³. რამდენადაც თარგმნილსა და ორიგინალურ სპეციალურ სამედიცინო ლიტერატურაში ასე თუ ისე უკვე დამკვიდრდა სამივე

¹² რუსული მაგალიტები მოხმობილია ნაშრომიდან: М. Д. Машковский, Лекарственные средства, М., 1978.

¹³ ი. აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ., 1973.

შესატყვისი და ნორმატიული რეკომენდაციებიც დაგვიანებულია. ენამ თავად მოახდინა მათი დიფერენცირება და მეტ ნაკლები სიმკვეთრით გამოიჯნა მათი მოხმარების სფეროები.

ასე მივიღეთ „სნეულება“ დაავადებათა ერთიანი ჯგუფის კრებით აღმნიშვნელად: კუჭ-ნაწლავური სნეულებანი, სისხლ-ძარღვთა სნეულებანი..., თუმცა თანამედროვე ქართულში ანალოგიური დატვირთვით „დაავადების“ მრავლობითურ ფორმასაც იყენებენ („დაავადებანი“) და არასოდეს აშავე მიზნით არ ხმარობენ „ავადმყოფობანი“ ფორმას.

რაც შეეხება დაავადებათა ცალკეულ სახეს, აქ იხმარება „ავადმყოფობა“, თუმცა დღეადღეობით ამ საში ლექსემის ხმარება ფაქტობრივად ავტორთა თვალსაზრისსა და გემოვნებაზეა მინდობილი. და მაინც, სტატისტიკა იძლევა მათი კლასიფიცირების საშუალებას: „ავადმყოფობა“ (რომელიც მიღებულია რთულ მიმდევობაზე -ობა სუფიქსის დართვით) ებონიმიან სინტაგმებში ორჯერ აღემატება „სნეულება“ და „დაავადება“ ტერმინებს.

მიმღობად და სუბსტანტივად ხმარებისას „ავადმყოფი“ გაბატონებული ფორმაა, იშვიათია — „დაავადებული“, ხოლო „სნეული“ თითქმის ერთეულ შემთხვევებში გვხვდება.

ამჟამად „ავადმყოფი“ აღნიშნავს ჯანმრთელ პაციენტსაც. „დაავადებული“ თანდათან იძენს რითიმე დასნებოვნებულის მნიშვნელობას. ეს კი იწვევს მისი, როგორც მსაზღვრელის, როლის გააქტიურებას და ისეთ სინტაგმებში ხმარებას, რომლებშიც საზღვრულად „ავადმყოფი“ იხმარება. მაგ., კურორტული მკურნალობა ნაჩვენებია ქრონიკული ჰეპატიტით დაავადებული ავადმყოფებისათვის“ (ქურნ. საბჭოთა მედიცინა, № 2, 1982).

ასეთი მრავალფეროვნება ავადობის (დაავადების, ავადმყოფობის, სნეულების) აღნიშვნაში მრავალი ევროპული ენისთვისაა დამახასიათებელი. მაგ., ინგლისურში გვაქვს: disease, sorve, fever, illness მათგან illness არატერმინოლოგიურია, ხოლო disease სიტყვასთან შედარებით მარკირებულიცაა, sorve — ევლის ტკივილს ან კუჭის წყლულოვან დაავადებას და ა. შ. აღნიშნავს, ხოლო fever — ციებ-ცხელებას... ასე რომ, ამ სიტყვათაგან თითოეული განსაზღვრულ კონტექსტში გვხვდება და, როგორც ჩანს, თარგმნისას სწორედ ამგვარი სხვადასხვაობის გათვალისწინების სურვილი იწვევდა ქართულშიც სხვადასხვა (სინონიმური) შესატყვისის გამოყენებას (სნეულება, ავადმყოფობა, დაავადება...).

დღეისათვის ლექსემები „სნეულება“, „სნეული“ (განსაკუთრებით მეორე, იხ. აკაკის „განთიადი“) არატერმინულია „ავად-

მყოფობა“ „დაავადებასთან“ შედარებით. „ავადყოფი“ და „დაავადებული“ ამჟამად ხშირად იხმარება მსგავს კონტექსტებში, თუმცა „დაავადებული“ თანდათან იკონკრეტებს მნიშვნელობას და სულ უფრო ხშირად იხმარება „სენშეყრილის“ (зараженный) გაგებით, რაც იწვევს სათანადო სემანტიკურ ცვლილებებს მის სახელურ ფორმაში („დაავადება“), რომელიც მკვიდრდება მარკირებულ ტერმინად და ემიჯნება უფრო ლიტერატურულ „სნეულსა“ და „ავადყოფს“.

* * *

სამედიცინო ტერმინთა მრავლობითური ფორმები, მრავლობითი რიცხვის გამოყენება სამეცნიერო ენაში სხვადასხვა საჭიროებით არის შეპირობებული. ერთ-ერთია მრავლობითის „ტერმინთწარმოების“ უნარი, რაც აღნიშნულა ვიდუც სპეციალურ ლიტერატურაში¹⁴. ქართულ სამედიცინო ლიტერატურაში მრავლობით რიცხვში ტერმინები რამდენიმე შემთხვევაში გვხვდება, სადაც მრ. რიცხვი მიუთითებს:

1. დასნებოვნების კერის მასშტაბურობას, სიმრავლეს:

ავადყოფიური პროცესის მექანიზმი აისახება ბავშვის ცხვირის ღორწოვანებზე და ხოანებში... (გ. კვტიანიშვილი, დ. სვანიძე, შწავან ინფექციური დაავადებანი, თბ., 1977, გვ. 211).

2. პათოლოგიის გამოვლენის მასშტაბურობას, სიმრავლეს:

გამოწვეულია ღორწოვანებზე ნადებების წარმოშობის შედეგად... (იქვე, გვ. 82). მეორადი ინფექციით გამოწვეული გართულებებიდან გიხვდება პნევმონიები... (იქვე, გვ. 82).

3. ლათინური წარმოშობის ტერმინებში დაავადებათა ჯგუფს, სახეობას ან კლასს:

გართულებებიდან აღსანიშნავია დიზენტერიული პოლიართრიტები, ნევრიტები, კონიუნქტივიტები, ირიტები და კერატიტები (იქვე, გვ. 90).

4. მრავლობითი რიცხვის მეშვეობით რეალური სიმრავლის ჩვენებაც ხდება. ამის მაგალითად გამოდგება ისეთი ტერმინები, რომელთა მიერაც აღნიშნული ობიექტი მსოფლობითში არც აღიქმე-

¹⁴ Е. В. Красильникова, Некоторые проблемы изучения морфологии русской разговорной речи. Проблемы структурной лингвистики, М., 1981, გვ. 201; აგრეთვე: Н. В. Браккер, Синтез видовых значений глагола и числа от предикатного имени. НТИ, 1890, серия 2, № 9, გვ. 47.

ბა (ან არც არის მოცემული): ფილტვები (წყვილი ორგანო), თირკმლები, ყურები, ზემო კიდურები და სხვ., ტრაუბე-პერინგის ტალღები, შეისნერის სხეულაკები, ბროდმანის ველები, კლარკის სვეტები და სხვ.

5. მრავლობითი რიცხვი მიუთითებს დაავადების გამოვლინებათა განმეორებადობას, სიხშირეს, პერიოდულობას:

ესეთი სიმპტომები, როგორცაა შეტყეული ხასიათის ტიპილი მუცელში, პინტები, მოტყუებები, ლორწო... დაკვირვებულია ფეხბურთის წარმოშობის გაღიზიანებასთან (იქვე, გვ. 76). ავადმყოფს აქვს მოტყუებები, დაუმაყოფილებლობის გრძობა და სწორი ნაწილის კონტაქტის სპაზმური შეკუმშვები, პინტებისა და ტენეზმების სახით (იქვე, გვ. 83).

დასახელებულ მაგალითებში მრავლობითით რომ სწორედ განმეორებადობა, ხანგრძლივობა, პერიოდულობაა ნაჩვენები, მტკიცდება ისეთ ნიმუშებში, სადაც მხოლოდობითში მდგომ ტერმინს დროის ან ასპექტის აღმნიშვნელი მსაზღვრელი ან სუბსტანტივი ახლავს:

ლეიქოს ამებური ამბესი ხშირი გართულებაა ამბაზის დროს... (იქვე, გვ. 97). მწვავე დიზენტერიის გადატანის შემდეგ 2-6 თვის განმავლობაში ავადმყოფს ფეოთარღება რეციდივები, რომლის სიხშირე და ხანგრძლივობა სხვადასხვანაირია (იქვე, გვ. 81).

საყურადღებოა, რომ ტერმინთა ერთი ნაწილი (მაგ.: ტივილი, ლორწო, პირღებინება, გულისრევა, გაღიზიანება (შდრ. გართულებები...) მრავლობითს ნაკლებად იგუებს. ჩვენს მიერ მიკვლეულ მასალაში ეს ლექსიკა ძირითადად მხოლოდობითში გვხვდება (ზოგჯერ სიმრავლის ან განმეორებადობის მარჯვენებულ მსაზღვრელთან ერთად):

შესაძლებელია ავადმყოფს პქონდეს გულისრევა და პირღებინება, ბევრ ასაკს ბავშვებში კი გრუნჩხვები (იქვე, გვ. 82).

ამ მხრივ, საყურადღებოა სამედიცინო დაკვირვების ქვეშ მყოფი პირის აღნიშვნაც: რაც უფრო ზოგადია ინფორმაცია დაავადების შესახებ, მით უფრო ხშირია მისი მოხსენიება მხოლოდობით რიცხვში:

ავადმყოფს აქვს მოტყუებები, დაუმაყოფილებლობის გრძობა... (იქვე, გვ. 83).

რაც უფრო კონკრეტდება ცდის პირის მონაცემები სქესის, ასაკისა და სხვ. მიხედვით, მით უფრო ხშირად მიმართავენ მრავლობით რიცხვს:

ბავშვებში გვხვდება ოტიტი, სტომატიტები... (იქვე, გვ. 87). ძალიერში გართულებები ხვდება... (იქვე, გვ. 122).

აღბათ, ასევე შეიძლება აეხსნათ პათოლოგიის ზოგადი აღმნიშვნელის მისწრაფება მხოლოებითისაკენ, „ვიწრო“ მახასიათებელთა მრავლობითური ტენდენციის საპირისპიროდ. შდრ., მაგალითად: ტყვილი (ზოგადი სიმპტომა) და კრუნჩხვები (კონკრეტული, „ვიწრო“ სიმპტომი).

აღამყოფი უჩივის საერთო სისუსტეს, ტყვილს ჰუცლის არემი, კრუნჩხვებს... (იქვე, გვ. 102).

ნ. რიცხვის გადმოცემის საკითხთან განიხილება -ობა-სუფიქსიანი წარმოების მქონე ტერმინების თავისებურებანი. მრავლობითი რიცხვის ფორმათა სემანტიკა ხშირად უტოლდება -ობა სუფიქსით წარმოებულ ლექსეებს, რომლებშიც ჩვეულებრივ, აბსტრაქტულობის მაწარმოებელი -ობა ამა თუ იმ მოვლენის განმეორებადობას, სიხშირეს, პერიოდულობას, არაერთგვარადაობას (ანუ მრავლობითობის გარკვეულ სახეს) მიუთითებს. ამ მხრივ აღსანიშნავია:

ა) ქართული (ან ძველად ნასესხები) წარმომავლობის ტერმინები:

პროდრომებს პერიოდში არცთუ იშვიათია ფაღარათობა, რომლის შემდეგ იწყება ყაბჯობა (იქვე, გვ. 58). პერიოდული შეკრულობა და ფაღარათობა, რომელიც ზოგჯერ დაკავშირებულია სკელებთან, პირის ღრუში მწარე გემო, ყრუ ტყვილი მცელში, შეტერილობა და სხვ. (იქვე, გვ. 36). მსხვილ ნაწლავში მომხდარი ცვლილებები — პაერემია, სისხლძარღვების გაფოხნება და სხვ. (იქვე, გვ. 75). ორგანიზმისათვის დიზენტერიის მიმდებლობა მალალია (იქვე, გვ. 74) (შდრ.: ფაღარათი, შეკრა, გაფოხნა, მიღება...).

-ობა მაწარმოებელი სიხშირე-სიმრავლის აღმნიშვნელად აქტიურად ვგხვდება პოზიტიური თუ უარყოფითი სემანტიკის ლექსიკაში. მაგალითად:

ინკუბაციურ პერიოდში დამახასიათებელია ძილიანობა, მოღუწება... (იქვე, გვ. 98). ზოგჯერ დავედრება წნ უსწრებს მოკლეპროდრომული პერიოდი: საერთო სისუსტე, დამტვრეულობა, უმოდობა, უძილობა და თავბრუ (იქვე, გვ. 75).

-ობა სუფიქსის ტერმინთაწარმოებლური უნარი ძველ ქართულშიცაა გამკვლავებული. ითანე პეტრიწის ფილოსოფიურ შრომათა ენაში -ობა სუფიქსის ეს თვისება სამედიცინო ტერმინების მაგალითებითაცაა ნაჩვენები (მკურნალობა, მხედვარობა, მხედველობა, მიზეზობა (= მიზეზად ყოფნა)¹⁵.

¹⁵ იხ. დ. მელიქიშვილი, ითანე პეტრიწის ფილოსოფიურ შრომათა ენა და სტილი, თბ., 1973, გვ. 74—84.

-ობა-სუფიქსიანი წარმოებით მოვლენის პერიოდულობის, განმეორებადობის, სინშირის (სიმრავლის) გადმოცემის შემთხვევები გვხვდება ზაზა ფანასკერტელ-ციციშვილის „სამკურნალო წიგნი კარაბადინის“ მაგალითებშიც:

თუ კაცსა უ ძილო ბა სკირღეს, ორჯელ დაემართების, ერთხელ სიბერისა დროსა და ერთი || ავად უთფაშიგან (კარაბადინი, გვ. 281). და მერმე იმ კაცმან იფარეზის, რაგუარაცა ფარეზისა წესია, და საღამოსა ძილისა წამსა მიეტ, რომე შეკამოს და ზედა ველთბილი წყალი შესაუო, დაიძინოს საღამო საქმობასა დაიწყებდეს... (იქვე, გვ. 270).

ქართული -ობა სუფიქსი აღწევს ინტერნაციონალურ ტერმინებშიც:

აღინიშნება წყლულების ზედაპირის ნაკლები რეაქტიულობა... (იქვე, გვ. 85). ჩვენ ვახერხებთ... განსაზღვროთ მიღებული კულტურის გერმანობელობა თუ რეზისტენტობა ანა თუ იმ პრეპარატისადმი (იქვე, გვ. 19). ეთიარდება ავილოზი, აღინამია, პრისტრაცია, აბატიურობა და კოლაფსი (იქვე, გვ. 70).

თანამედროვე სამეცნიერო ენაში (კერძოდ, სამედიცინო ტექსტებში) უკვე აშკარად ჩანს ინტერნაციონალურ აფიქსთა მოძალეობა, ზოგჯერ ისინი ჯაბნიან კიდევ ქართულ მაწარმოებლებს პროცესის, განმეორებადის, ხშირის მითითებაში (თუმცა ჯერაც მრავლადაა პარალელური წარმოებები):

ავადმჯოფი უჩივის საერთო სისტეტეს, გულის რევას, ბოყინს, ყურყურის მეცელში და მეტეორიზმს (გ. კვიციანიშვილი, დ. სვანიძე, გვ. 102). ახსიათებებს სიცხიანობა... მეცლის შებერილობა (მდრ. მეტეორიზმი — მეცლის შებერილობა), (თერაპიული ცნობარი, 1980, გვ. 115).

ენტეროვირუსული ინფექცია ხსიათდება დიდი კლინიკური პოლიმორფიზმით გამოიწვევი მიზეზის პოლიტროპულობისა და პოლიტროპობის გამო (იქვე, გვ. 258).

სპაზმის გაძლიერებასთან ერთად ეთიარდება სისხლძარღვის კედლისა და პერეპლუტრა ქსოვილის შემუბება, რასაც ახლავს კლინიკური პოლიმორფულობა („საბჭ. მედ.“, № 4, 1987, გვ. 11). (მდრ. პოლიმორფიზმი — ბერძ. poly — ბევრი, morphé — ფორმა, -ismus — მდგომარეობა).

7. ოდენტერმინული მაწარმოებელი -ობ- განმაზოგადებელი, გამაერთიანებელი ფუნქციისაა, ტიპურობის, გარკვეული მდგომარეობისა თუ ვითარების სტაბილურობის მაჩვენებელია (ლეიშმანიოზი, პელმინთოზი...). -ობ- აფიქსით მიღწეულია ამა თუ იმ დარღვევის განმეორებადობის, დაავადების გამომწვევ ბაქტერიათა (მიკრობთა...) სიმრავლისა და აქტივობის ჩვენება. ქართულ სინამდვილეში -ობ-სუფიქსიანი ტერმინებს მრავლობითის მაწარმოე-

ბელი -ებ დაერთვის და კლასობრივი მახასიათებლის, შემკრების ფუნქციას ტვირთულობს:

კანის ლეიშმანიოზების¹⁶ (ქალაქური თუ უდაბნოს ტიპისა) გამომწვევა ტროპიკული ლეიშმანი, ამერიკული ლეიშმანიოზების (ესპუნდია) გამომწვევა ბრაზილიური ლეიშმანია (ვ. კვიციანი, დ. სვანიძე, გვ. 324).

ამავე რიგისაა: პელმინოზები, ნემატოდოზები, ცესტოდოზები, ტრემატოდოზები, რიკესიოზები და სხვ. ...

8. როგორც ვხედავთ, თანამედროვე ქართული სამედიცინო ლიტერატურის ენა ნაკლებად მიმართავს -ნ/თ-იან წარმოებას ტერმინებში და ტერმინოლოგიურ კონსტრუქციებს (სათანადო მაგალითებში) მთლიანად -ებ-იანი მრავლობითით აგებს.

ძველ ქართულში დაავადებათა სახელწოდებები განსაკუთრებით ხშირად სწორედ -ნ/თ-იანი მრავლობითით გადმოიტყმოდა. მაგალითებს მოვიხმობთ XV ს-ის ქართული სამეცნიერო ნაშრომიდან — ზაზა ფანასკერტელ-ციციშვილის „სამკურნალო წიგნი — კარაბადინი“:

იცოდით, რომე სიმსივნეგანი რ[ეს]თენ ფეხნიცა არიან... გუარნი სიმსივნე თანი მრ[ეს]ქალი არიან... არ სიმსივნე მურუქალი, და სიმსივნე კმელი და ძნელი, და შეკრებულნი, სიმსივნე შიქალი, ადვილი-ადვილად რომელნი წაეიდებთან წყლულსა თანა, და სიმსივნე, რომელი იქნების ქარს[ეს]ქან შიქალი-საცა... (ტ. II, 1988, გვ. 656).

შდრ.: თირკმლის სიმსივნეები მეტწილად ავთვისებიანია. ეტიოლოგია არ არის ცნობილი... (თერაპიული ცნობარი, გვ. 91). ფილტვის სიმსივნეები ქარს[ეს]ქან: ფილტვის კეთილთვისებანი სიმსივნე და ფილტვის კიბო... შედარებით სხვა ავთვისებიან სიმსივნეებთან ფილტვის კიბო რამდენადმე ნელა იწვევა მდგომარეობის დამძიმებას... (იქვე, გვ. 75—76).

„სამკურნალო წიგნის — კარაბადინის“ ქვესათაურებშიც დაავადებათა და მათ წამლობათა სახელები ნარ/თანთან მრავლობითშია წარმოდგენილი:

კარი გუაროშნთა (ნიშანი პირველსა გუაროშნისა, ნიშანი საფლიტოსისის გუაროშნისა, ნიშანი გუაროშნისა ფანდა დოკონისა...), კარი — იარაჯნი და გასავსენელი წამალი (...ნიშანი იარაჯისა გალიანოზისა დიდისა, ნიშანი იარაჯი ირქლანისისა, ნიშანი იარაჯისა მწარისა...), კარი მატბუხთა, რომელნი არა გასავსენელი არიან... კარი ლუოკთა, რომელ არიან სალოკელნი (ნიშანი ლუოკისა, რომელ არს ტაბშირისა, ნიშანი ლუოკისა, რომელ არს შაბალითისა...).

¹⁶ ლეიშმანიოზი — leishmaniosis (W. B. Leishman — ინგლისელი ექიმი, 1865—1926) — ადამიანისა და ცხოველების პროტოზოული ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევია ლეიშმანიები (იხ. რ. დგებუაძე, ა. აბესაძე, დანახ. ლექსიკონი).

აქედან, მრავლობითის გამოყენება დაავადებათა კლასის (შემკრები, გამაერთიანებელი შინაარსის) აღსანიშნავად გვიანდელი ფაქტი არ უნდა იყოს და ტიპოლოგიური თვალსაზრისით მრავალი ენის სამეცნიერო სტილისათვის დამახასიათებელ მოვლენას წარმოადგენს.

დღევანდელი სამედიცინო ლიტერატურის ენისათვის ტიპობრივია -ებ-იანი მრავლობითის ხმარება დაავადებათა დასახელებებში, თუმცა ისიც აღსანიშნავია, რომ, რაც უფრო ფართო ჯგუფი იგულისხმება სნეულებებისა თუ სამკურნალო საშუალებებისა, მით უფრო ხშირია -ნ/თ-იანი მრავლობითის ხმარება („მცირე“ „ვიწრო“ ქვეჯგუფებისათვის კი — ებ-იანი მრავლობითისა): შდრ.: გულ-სისხლძარღვთა დაავადებანი, მაგრამ: იშემიური დაავადებები, მწვავე ინფექციური დაავადებანი, მაგრამ: მალარიული დაავადებები, სისხლის (ტრანსმისიული) ინფექციური დაავადებანი, მაგრამ ამ ჯგუფში შემავალი: ენდემური დაავადებები, ანთროპონოზული დაავადებები, რიკეტსიოზული დაავადებები და სხვ.

ქართული ენის სამეცნიერო სტილისათვის ძველ ქართულში დამახასიათებლად მიჩნეული -ნ/თ-იანი მრავლობითი, დ. მელიქიშვილი მიუთითებს, რომ, თუმცა XI—XII სს-ის სამწერლო ენაში -ებ-იანი მრავლობითი საკმაოდ გავრცელებულია და იოანე პეტრიწი თავის ენაში თანამედროვე ფორმებს ანიჭებს მუდამ უპირატესობას, მოლოდინის საწინააღმდეგოდ, ფილოსოფიურ შრომებში სულ რამდენჯერმე იყენებს ამ მრავლობითი რიცხვის ფორმებს და ეს შემთხვევებიც გარკვეული ალბათობით XVIII ს-ის გამწვანებისაგან მომდინარედ არის მიჩნეული¹⁷.

-ებ-იანი და -ნ/თ-იანი მრავლობითის ხმარების ამგვარ თავისებურებათა ახსნისას დ. მელიქიშვილი მოიხმობს პ. ფოტის დაკვირვებას ძვ. ქართული ენის ძეგლებზე: „თუ -ებ-იანი ფორმა ერთხელ იხმარა მთარგმნელმა, იგი მის გამოყენებას განაგრძობს რამდენსამე ხანს, სანამ ისევ მიღებული, ჩვეულებრივი, უზუალური არ გააჩნდებოდა და ისევ წესის მიხედვით არ დაიწყებს წერასო“¹⁸; და იქვე დასძენს, რომ შეიძლება მეორე ახსნაც არსებობდეს, კერძოდ: „ის ფაქტი, რომ ძველ ქართულში -ებ-იანი მრავლობითი -ნ/თ-იანის გვერდით ჩვეულებრივად იხმარებოდა მრავლობითის აღსანიშნავად, მაგრამ სინტაქსურ უფლებათა მკვეთრი სხვაობით,

¹⁷ დ. მელიქიშვილი, დასახ. ნშრ., II.

¹⁸ დ. მელიქიშვილი, დასახ. ნშრ., გვ. 13.

და ისიც, რომ იგი ზოგიერთ ავტორთან ნაკლებად გეხვდება, ზოგ-
თან კი — შეტად, ლაპარაკობს სამეცნიერო ლიტერატურაში -ებ-იანი
მრავლობითის დიალექტური წარმოშობის შესახებ გამოთქმული
მოსაზრების სასარგებლოდ. არნ. ჩიქობავას ნართანთან-ებ-იანი
მრავლობითების ურთიერთმიმართებისა და სხვადასხვა სინტაქსური
საკითხების კვლევასთან დაკავშირებით არაერთხელ აღუნიშნავს,
რომ „ეს სუფიქსები სხვადასხვა დიალექტური წრისაა და სალიტე-
რატურო ქართულში დამკვიდრების თვალსაზრისით სხვადასხვა
ისტორიულ ფორმაციას განეკუთვნება“¹⁹.

ამას შეიძლება დაემატოს ერთი ვარაუდიც, რომ სამეცნიერო
ლიტერატურაში (კონკრეტულად სამეცნიერო ენაში) შესაძლებელია
სხვადასხვა დიალექტური წარმოშობის ეს ორი ფორმანტი მოხმარე-
ბის არეებს შემოსაზღვრავდა და მათი გამოყენება ერთსა და იმავე
ტექსტებში შემთხვევით „განწყობაზე“ (პ. ფოგტის გამოთქმაა, იხ.
დ. მელიქიშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 11) კი არ არის დამოკიდებუ-
ლი, არამედ შეგნებულ (ან, ყოველ შემთხვევაში, ქვეცნობიერად
გააზრებულ) აქტს წარმოადგენს.

ამის საბუთად შესაძლოა გამოდგეს არა მხოლოდ „ფართო“,
„შემკრებლობით“ ცნებათა -ნ/თ იანი წარმოებით გადმოცემის შემ-
თხვევები, სოლო „ვიწრო“ ცნებებისა — -ებ-იანი წარმოებით გად-
მოცემის უკვე დასახულებული მაგალითები, არამედ ძველ ქართულ-
შივე დადასტურებული ნიმუშებიც:

-ნ/თ-იანი:

...ესე არს სნებანი კურკლისანი... (კარაბაღინი, გვ. 655). და სენი მისთა
მზლუ[ართა და სენთა, და ნიშ[ანი ში]თი და წ[ა]ქ[ა]ლნი შ[ი]თნი და კურნებანი
მ[ა]თინი... (იქვე, გვ. 655).

-ებ-იანი:

ნახვარ დრ[ა]მი ბარგუვტი, ოთხი დრ[ა]მი ცუილი, დრ[ა]მანვე, წამლები
შიგან გაურთე, აბები ქენ, გრ[ა]ქმე... (კარაბაღინი, გვ. 637). და ოღე ცეცხლი-
საგაქნ და კვლები ზეთითა შემწენ და პატრუქები შექენ (იქვე, გვ. 637).
და ეზეცა იცოდით, რაცა ეს ქარღუები დავწერეთ, მათი გული ყველასი ღრუ
არის (იქვე, გვ. 266).

¹⁹ იქვე, გვ. 14.

მართალია, -ნ/-თ და -ებ- სუფიქსების ტერმინთმწარმოებ-
ლური ფუნქციების განაწილების პროცესი გამოკვეთილი არ არის
ძველ ქართულში, მაგრამ იგი უკვე დაწყებულია და ამჟამად დღე-
ვანდელ ვითარებას, როდესაც ნართანიანი მრავლობითი მხოლოდ
ზოგადი სნეულებების, დაავადებების აღმნიშვნელად შემორჩა, ხო-
ლო „ვიწრო სემანტიკის“ საშედიცინო ტერმინებში დამკვიდრდა
-ებ-იანი მრავლობითი.